

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSAKOND

Naised poliitikas

Nr 5

4.03.2022

Naised parlamendis

Naiste esindatus poliitikas on viimastel aastakümnetel järjekindlalt kasvanud, kuid siiski moodustavad nad keskmiselt vaid neljandiku maailma riikide parlamentide liikmetest. Põhjamaades (Islandi, Norra, Rootsi, Soome ja Taani) küündib naissoost parlamendiliikmete osakaal 44,5%-ni.

Tabel. Naiste osakaal riikide parlamentides piirkondade lõikes 1. jaanuari 2021 seisuga.

	Ühekojaline parlament või alamkoda	Ülemkoda	Mõlemad kojad kokku
Maailma keskmine	25,6%	24,8%	25,5%
Piirkondlik keskmine			
Põhjamaad	44,5%		
Ameerika	32,2%	33,0%	32,4%
Euroopa (k.a Põhjamaad)	30,5%	30,2%	30,4%
Euroopa (v.a Põhjamaad)	29,1%	30,2%	29,3%
Sahara-tagune Aafrika	25,0%	23,9%	24,9%
Aasia	20,8%	17,6%	20,4%
Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika	19,3%	11,2%	17,8%
Vaikse ookeani piirkond	18,0%	44,9%	20,9%

Allikas: *Women in Politics: 2021. IPU*

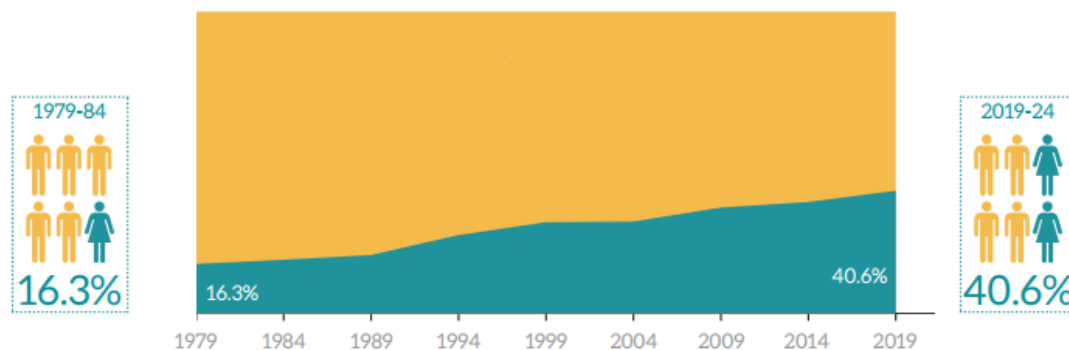
Vaadates naiste osakaalu ühekojalistes parlamentides või alamkodades riikide lõikes 1. jaanuari 2021 seisuga, mahuvad esikümnesse: Rwanda (61,3%), Kuuba (53,4%), Araabia Ühendemiraadid (50%), Nicaragua (48,4%), Uus-Meremaa (48,3%), Mehhiko (48,2%), Rootsi (47%), Grenada (46,7%), Andorra (46,4%) ja Boliivia (46,2%). Eesti jagab vaadeldud 190 riigi seas Leeduga 63.–64. kohta (27,7%), naaberriik Soome on 11. kohal (46%) ja Läti 57. positsioonil (29%). Tabeli lõpuosas võib leida Liibanoni (4,7%), Maldiivi Vabariigi (4,6%), Nigeeria (3,5%), Omaani (2,3%) ja Kuveidi (1,5% naissoost parlamendiliikmeid).

Visalt on kasvanud parlamente juhtivate naiste arv. Austria parlamendil oli ainsa riigina enne teist maailmasõda naisspiiker. Aastatel 1945–1997 juhtis 42 riigis vähemalt korra parlamendikoda naine, valdav enamus nendest riikidest paiknes Euroopas või Ameerikas. Aastatel 2005–2015 suurenes naiste osakaal parlamente juhtivatel ametikohtadel oluliselt, kasvades 8,3%-lt 15,6%-le. 1. novembri 2016 seisuga jõudis naisspiikrite arv 53-ni ja 1. jaanuari 2021 seisuga on spiikritest 58 naissoost, mis moodustab 20,9% vaadeldud 277 parlamendikoja spiikrikohast.

Kui vaadelda Euroopa Liidu liikmesriikide parlamente eraldi, siis naised hõlmasid seal 2021. aastal 33,1% saadikute kohtadest. See osakaal on pidevalt suurenenud alates 2004. aastast, mil naised moodustasid riikide parlamentide liikmetest vaid viiendiku. Riikidevahelised erinevused on Euroopa Liidus endiselt suured, alates Rootsist (47%), Soomest (46%) ja Belgiast (43,8%) kuni Küprose (14,3%), Malta (13,4) ja Ungarini (13,1%).

Milline on olukord Euroopa Parlamendis? Naiste osakaal on seal iga koosseisuga kasvanud – kui 1979. aastal moodustasid koosseisu ametiaja alguses Euroopa Parlamendi liikmetest 16,3% naised, siis pärast viimaseid valimisi 2019. aastal oli see näitaja 40,6% (vt ka joonis 1). 2021. aasta jaanuari seisuga on naisliikmete osakaal Euroopa Parlamendis võrreldes ametiaja algusega vähesel määral langenud (38,9%). See ületab siiski EL liikmesriikide parlamentide keskmist näitajat, mis on 33,1%.

Joonis 1. Meeste ja naiste osakaal Euroopa Parlamendis 1979–2019.

Allikas: Briefing, European Parliament: Facts and Figures. October 2019

Liikmesriikide vahel on taas suured erinevused. Euroopa Parlamendi koosseisu naissaadikute osakaal on 18. septembri 2019 seisuga kõrgeim Rootsi (55%) ja Soome (53,8%) ning madalaim Slovakkia (15,5%) ja Küprose (0%) puhul. Alla 30% naisi on veel Bulgaaria, Leedu, Kreeka ja Rumeenia esindajate seas, neist kaugele ei jää ka Eesti 33,3%-ga. Samas 50% naisi on seitsmel liikmesriigil, sh isegi Maltal. 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimistel kehtisid üheteistkümnel liikmesriigil sookvoodid, mis peamiselt puudutasid valimisnimekirjade moodustamist, kusjuures soolised proportsioonid kehtisid alaesindatuse vältimiseks mõlema soo suhtes.

Suurendada on püütud ka Euroopa Parlamendi juhtivatel ametikohtadel töötavate naiste arvu. Praeguse, üheksanda ametiaja alguses oli Euroopa Parlamendi 14 asepresidendist kaheksa naised ja 22 komisjoni esimehe seas oli 12 naist. 2022. a jaanuaris valisid Euroopa Parlamendi liikmed endale uue juhatuse. Euroopa Parlamendi presidendiks valitud Roberta Metsola on kolmas naispresident Euroopa Parlamendi ajaloos pärast Simone Veili (1979–1982) ja Nicole Fontaine'i (1999–2002) ning ta on kõigi aegade noorim Euroopa Parlamendi president. 1. märtsi 2022 seisuga on Euroopa Parlamendis endiselt kaheksa naissoost asepresidenti, kuid 20 alalise komisjoni ja kolme allkomisjoni esimeeste seas on kokku vaid kaheksa naist. Naissoost esimeeste juhitud alalised valdkondlikud komisjonid käsitlevad siseturгу ja tarbijakaitset, transporti ja turismi, eelarvekontrolli, majandust- ja rahandust, kultuuri ja haridust ning petitsioone.

Euroopa Parlament valis 2019. aastal Euroopa Komisjoni presidendiks Ursula von der Leyeni ehk esimest korda ajaloos sai sellele ametikohale naine. Viimane seadis eesmärgiks moodustada sooliselt tasakaalustatud Euroopa Komisjoni volinike kolleegiumi. Kui Ursula von der Leyeni ametiaja alguses oli 27-liikmelises kolleegiumis 12 naist, siis pärast Mairead McGuinnessi volinikuks nimetamist 2020. aastal 13 naist (48,1%). Lisaks kiitis Euroopa Parlament 2019. aastal heaks Christine Lagarde'i nimetamise Euroopa Keskpanga presidendiks.

Naised valitsuses

1. jaanuari 2021 seisuga on maailma riikide valitsustes naisministreid keskmiselt 21,9% (2020. aastal oli see 21,3%). Riike, kus naised täidavad 50% või rohkem ministrikohtadest, on kokku 13: Nicaragua (58,8%), Austria, Belgia ja Rootsi (57,1%), Albaania (56,3%), Rwanda (54,8%), Costa Rica (52%), Kanada (51,4%), Andorra, Soome, Prantsusmaa, Guinea-Bissau ja Hispaania (kõik 50%).

2021. aastal toimus Euroopas paar suurt hüpet naiste poliitilises esindatuses täitevvõimu tasandil – Leedus kasvas naiste osakaal valitsuses 8%-lt 43%-ni ja Belgias 25%-lt 57%-ni. Kui Eestis oli 1. jaanuari 2021 seisuga valitsuses kaks naissoost ministrit (14,3%), siis sama aasta 26. jaanuaril nimetati ametisse Eesti esimese naispeaministri Kaja Kallase valitsus, mille koosseisus oli juba kuus naist (42,9 %).

Ameerika Ühendriikide presidendi Joe Bideni valitsuse koosseis kujunes võrreldes varasemaga sooliselt tasakaalustatumaks – ministriportfellide eest vastutavate naiste osakaal tõusis 1. jaanuari 2021 seisuga 17%-lt 46%-le. Ameerika Ühendriigid tegid ajalugu ka sellega, et esimest korda valiti asepresidendiks naine.

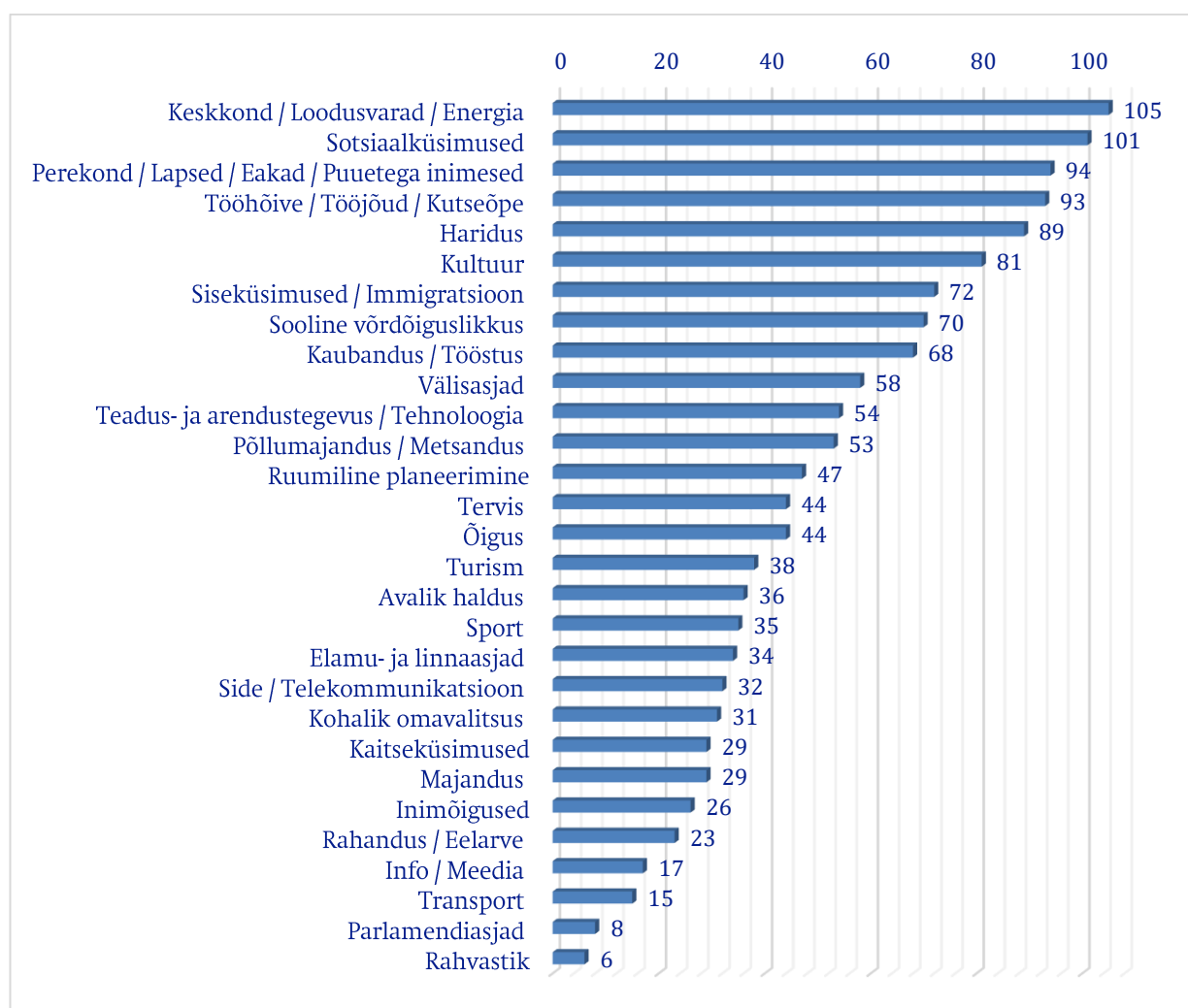
Võrreldes 2020. aastaga on 2021. aastal suurenenud ka nende riikide arv, kus naisi valitsuses esindatud ei ole. Kui 1. jaanuari 2020 seisuga oli selliseid riike 9, siis aasta hiljem 12, sh Aserbaidžaan, Armeenia, Põhja-Korea, Saudi Araabia, Tai, Vietnam jt.

Naisministrite portfellid

Huvitaval kombel on 1. jaanuari 2021 seisuga kujunenud keskkond, loodusvarad ja energia olulisemateks naisministrite portfellideks. Naisministrid domineerivad jätkuvalt sotsiaalküsimusi, haridust ja kultuuri käsitlevates valdkondades (vt joonis 2).

Võrreldes 2020. aastaga on 2021. aastal vähesel määral kasvanud naiste osakaal traditsiooniliselt meestele kuuluvates valdkondades. Näiteks riigikaitse portfellidest on praegu naiste käes 13,5% võrreldes 11,9%-ga aasta tagasi ja 11,5% rahanduse portfellidest võrreldes 10,1%-ga aasta tagasi. Ka välisasjade portfellide eest vastutavate naisministrite osakaal on kasvanud oluliselt võrreldes eelmise aasta sama ajaga, tõustes 2021. aastal 16,8%-lt 26%-le.

Joonis 2. Naisministrite portfellid (1432 portfelli 193 riigis) 1. jaanuari 2021 seisuga.

Allikas: *Women in Politics: 2021*. IPU

Naised on 1. jaanuari 2021 seisuga riigi- või valitsusjuhi rollis 22 riigis (võrreldes 2020. aasta 20 riigiga). Täpsemalt moodustavad valitud riigipeadest 5,9% (152-st riigist 9) ja valitsusjuhtidest 6,7% (193-st

riigist 13) naised. Kõige rohkem naiste juhitud riike on Euroopas, kus on viis naissoost riigipead ja seitse naissoost valitsusjuhti.

Kokkuvõte

Teemalehes on heidetud pilk arvudele, milline on naiste roll otsuste tegemisel poliitikas nii maailma kui ka Euroopa mastaabis. Naiste jõulisem esilekerkimine võimukoridorides on ülemaailmne trend. Samas on nende osakaal seal endiselt tagasihoidlik, näiteks moodustavad naised keskmiselt vaid neljandiku maailma riikide parlamentide liikmetest. Euroopa Liidu liikmesriikide parlamentides on samuti naised vähemuses – 2021. aastal oli naiste osakaal liikmesriikide parlamendisadekute seas ligikaudu 33%. Vastav näitaja Euroopa Parlamendis on veidi kõrgem (2021. aasta jaanuari seisuga 38,9%). 1. jaanuari 2021 seisuga oli maailma riikide valitsustes naisministreid keskmiselt 21,9% ning naised olid valitud riigi- või valitsusjuhi rollis vaid 22 riigis. Olulisemateks valdkondadeks, mille eest naisministrid vastutavad, on kujunenud keskkond, loodusvarad ja energia, samuti sotsiaalküsimused, haridus ja kultuur.

Ülemaailmse trendi kohaselt on ka Eesis toimunud edasimineku naiste osakaalus poliitikas. 1992. aastal Riigikokku kandideerinutest moodustasid naised 14%, kuid praeguse, Riigikogu XIV koosseisu puhul oli see näitaja 32%. Kui Riigikokku valituks osutunute oli 1992. aastal naisi 13%, siis 2019. aastal oli osakaal kerkinud ligikaudu 28%-le. Valitsustes on enne 2021. aastat, mil Eesti sai endale esimese naissoost peaministri ja sooliselt tasakaalus valitsuse, naisi olnud pigem vähe.

Siiri Sillajõe
asejuhataja
siiri.sillajoe@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

- Women in Politics (2021) IPU. Loetud: <https://www.ipu.org/women-in-politics-2021>, 01.03.2022.
- Women Speakers of Parliament. IPU. Loetud: <https://www.ipu.org/our-impact/gender-equality/women-in-parliament/women-speakers-parliament>, 02.03.2022.
- Briefing: Facts and Figures (October 2019) European Parliament.
- Women in politics in the EU: State of play (March 2021) EPRS. Loetud: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)689345](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)689345), 28.02.2022.
- Naised Euroopa Parlamendis (infograafika). Loetud: <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/society/20190226STO28804/naised-euroopa-parlamendis-infograafika>, 01.03.2022.
- Euroopa Parlamendi presidendiks valiti Roberta Metsola (18.01.2022). Loetud: <https://www.europarl.europa.eu/news/et/press-room/20220114IPR21012/euroopa-parlamendi-presidendiks-valiti-roberta-metsola>, 01.03.2022.
- Euroopa Parlamendi veebileht. Loetud: <https://www.europarl.europa.eu/meps/et/search/advanced?bodyType=OTH&bodyCode=PRCO>, 01.03.2022.
- Eurostat. Loetud: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_50/default/table?lang=en, 01.03.2022.
- Naised poliitikas: kokkuvõttev ülevaade (2021) Praxis. Loetud: <https://www.praxis.ee/tood/naised-poliitikas>, 02.03.2022.